LA GUERRA

Quan la guerra va arribar a Baltasana, ja feia més de dos anys que arrasava arreu per on passava, deixant la seva empremta de mort i desesperança. Com cada hivern la peluda s'arrossegava pel poble.

—La peluda treu la cua —deien els veïns, quan la boira d'Urgell s'estirava una mica més i entrava a la Conca.

Hi estaven acostumats, com s'havien acostumat des de feia un any a l'anar i venir de soldats republicans, a punt per rebre els nacionals que, ara avançant, ara reculant, anaven guanyant posicions. Però ni això, ni el canvi de mans del poder que hi havia hagut al poble des del cop d'estat, no m'havien afectat el més mínim. El pare era de la UGT i la pertinença a aquest sindicat va fer que no haguéssim de patir per res.

De tot això me'n vaig assabentar passats els anys, perquè l'any 1939, quan la meva vida va patir un fort sotrac, jo només en tenia cinc.

Sentia que els pares discutien i el cor em deia que no era una discussió qualsevol, com quan el pare remugava per qualsevol motiu i la mare li replicava. Allò semblava alguna cosa més important i amb cinc anys jo me n'adonava. Potser era pel to de veu, o per les paraules que empraven, potser per les seves cares circumspectes que a mi em suggerien daltabaix, temor i urgència.

La mare deia que havíem de marxar i que havíem de marxar, que al poble no hi quedava quasi ningú i que els que arribaven no tindrien cap misericòrdia i menys amb nosaltres que, des de feia uns mesos, ja érem els vençuts.

Un baluern descomunal la va interrompre. Jo no havia sentit mai cap soroll igual i em vaig espantar molt, però l'esgarrifança va ser més gran amb el que vingué a continuació: plors, corredisses pel carrer, planys, crits… Encara hi quedava gent, al poble.

—Mama, què passa?

—Filleta, filleta meva —la mare m'abraçà molt fort—, una bomba. Posa't l'abric, corre, que hem de marxar.

Va mirar-se el pare.

—Què més necessites per decidir-te? No veus que cada minut que passa estem més en perill?

El pare va assentir a contracor i baixà corrent les escales que duien a l'estable. Quan la mare i jo vam arribar a baix, ja havia enganxat la mula al carro, tot i que no semblava gens convençut. Vam encabir-nos-hi a dins, parapetats entremig dels sacs, que el pare havia col·locat per resguardar-nos. Ells asseguts a la banqueta i jo, enmig de tots dos, de cara a ells, més enfonsada.

El poble estava ple de fum i algunes cases cremaven. Hi havia cossos estirats pel carrer, però quasi no els vaig veure perquè la mare em tapà la cara de seguida. Baixant pel carrer, l'esclat d'abans va repetir-se fins a tres vegades. Tres vegades que el pare va mirar-se la mare sense dir res, només movent el cap d'un costat a l'altre i atiant la mula. La darrera vegada vaig veure que la mare plorava.

I ja no vaig veure res més. Una bomba, després m'ho van explicar, va caure damunt del portal quan nosaltres hi entràvem. La por em va paralitzar i em vaig sentir les cames com de suro. Recordo que vaig estrènyer els ulls molt fort perquè em va semblar que si tancava els ulls, potser s'acabaria aquell terrabastall de coses que, trencant-se, volaven pels aires i em queien al damunt. La mula va fer un bram aterridor i vaig sentir que una força m'empenyia endavant i em feia caure del carro, mentre aquest trontollava. Després, el silenci, i em va semblar que passava molt de temps. El silenci, mentre sentia que un gran pes al meu damunt em tenia presonera i quasi no em deixava respirar. Silenci, fins que altra vegada corredisses i veus cada cop més properes.

La veu de la Carmeta em va fer obrir els ulls i tant de bo no ho hagués fet mai, perquè el que vaig veure va quedar molt de temps gravat a les meves ninetes. El pare era a dos pams de la meva cara. Una de les baranes del carro se li havia clavat a l'estómac i s'estava dessagnant. Els seus ulls conservaven el darrer esguard empipat que recordava, quan

les bombes queien al nostre voltant. La mare era molt a prop, separada del meu cos per la banqueta. Tenia el braç estirat per damunt meu i els seus ulls em miraven dolçament, com feia només uns minuts, però era morta. Fins i tot jo, que ben just entenia el que volia dir la mort, ho sabia. La mula restava estesa a terra i movia els ulls, però el cos el tenia totalment immòbil.

Recordo que vaig sentir la Carmeta sanglotant amb desesperació. Vaig provar de moure un braç per alliberar-me de tot el que tenia al damunt.

—Déu meu! Ha de ser la Maria. La Maria és viva. Correu, l'hem de treure d'aquí. Maria, Maria!, no et moguis, per l'amor de Déu, no et moguis… La Carmeta et traurà d'aquí, ja ho veuràs.

De seguida, el pes que m'empresonava es va començar a alleugerir. Quan van treure la mare vaig veure esglaiada que la bomba l'havia partit en dos bocins. No vaig tenir gaire temps de pensar-hi aleshores, perquè la Carmeta em va pujar a coll i m'omplí de petons amb la seva cara plena de llàgrimes, que em mullaven a mi també.

—Vindràs a viure amb nosaltres —va dir eixugant-me la cara mullada amb la mà.

—Amb nosaltres? El seu pare…

Vaig veure com la Carmeta aixecava els ulls amb recel per damunt la meva espatlla, en direcció cap on havia sortit la veu i, no obstant, l'interrompia amb contundència.

—I és clar! —digué amb seguretat—. Joan, és la filla de la meva millor amiga i ara no té ningú més. Serà la nostra filla, oi que sí, Maria? Em va prémer contra el seu pit i altre cop la cara em quedà mullada.

Va ser la primera vegada que vaig sentir-me salvada. No només m'havia lliurat de la càrrega que m'empresonava i no em deixava respirar. També foragitava ben lluny una infantesa solitària i desemparada que, de ben segur, hauria patit sense ella. No sabia que a la meva vida, les presons només acabaven de començar.